

Miseruha hátoldala - Szűz Mária, Szent István és Szent László alakjával

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	7390
Készítés ideje:	1480 - 1490
Készítés helye:	Firenze; Magyarország
Anyag:	aranyozott ezüstoffal; bársony (lanszírozott); selyemfonal
Technika:	fémfonalas domború hímzés; letűzött fémfonalas hímzés
Méreték:	hosszúság: 122 cm szélesség: 70 cm

A miseruha firenzei alapszöveve aranyozott ezüstoffonallal lanszírozott borvörös bársony. A hímzett kereszt magyarországi munka, melyen a háttér mintásán letűzött selyem- és fémfonallal, az architektúra fémfonalas domborúhímzéssel készült. A keresztre külön ráhelyezett alakok laposöltéses selyem- és mintásan lefűzött fémfonalas hímzéssel készültek.

A bársony mintája az 1480-as évek kora reneszánsz, firenzei textilrajzaira jellemző. A szövet hosszában hul­ lámzó, vastag ágakon palmettákban nagyobb gránátal­ mák ülnek, körülöttük zárt és kisebb gránátalmák, fodros szélű hajlított levelek töltik ki a teret. Hasonló rajzú paramentumok nagy számban találhatóak a Firenze és Pistoia környéki templomokban. A minta változatát szá­ mos múzeum őrizi, firenzei, genovai vagy spanyol mun­ kának tartva azokat. A miseruhával azonos mustrájú bársonyt őriz a pratói Museo del Tessuto, amelyet a gyűjteményt feldolgozó Bonito Fanelli firenzei szövethként határozott meg. A miseruha előlapja (8030 ltsz.) azonos mustrájú bársonyból készült.

A barokk korban közel hegedű alakúra megcson­ kított miseruha keresztjének hosszanti szárán egymás alatt három, "félkupolával" koronázott fülke, azaz baldachin helyezkedik el. A legfelsőben Szűz Mária áll, karján a gyermek Jézussal, alatta Szent István és Szent László alakja kapott helyet. A negyedik – levágott – képmezőből csak a baldachin "kupolája" látható. Ebben a fülkében egykor feltehetően Szent Imre alakja volt látható. Mindkét szent király a nézővel szembe fordulva áll, fejükön lilimos korona, vállukon palást, mindkettőjükön rövid felsőruha (*surcot*). István királyon ennek régiesebb, bő szoknya­ részes 14. századi szabását, Szent László királyon már a 15. századi, szűk változatát látjuk, csipőre helyezett öv­ vel. Bal kezükben országalmát, jobb kezükben kardot vagy bárdot tartanak. Az erősen sérült hímzésen a részletek nehezen vehetők ki. Szent László ábrázolása emlékeztet Hunyadi János kormányzó (1446–1453) érmének Szent László-alakjára.

A keresztszáron két egyházatya félalakja kapott helyet: balra Szent Jeromos látható bíborosi kalapban, kezében templommodellel, vele szemközt pedig a püspöki ornátusban ábrázolt Szent Ágoston.

A magyar szenteket ábrázoló miseruha technikai, stílári és ikonográfiai szempontból egyaránt közeli analógiája az esztergomi Főszékesegyházi Kincstárban őrzött, 1470 körül készült miseruha, melyre utóbb Kutassy János primás (1545 k.–1601) címerét hímezték (ld [itt](#)). Ennek hátlapján a kereszt szárain ugyancsak a három Árpád-házi szent, valamint Szent Jeromos és Szent Ágoston alakja kapott helyet. A hímzés rajza a két miseruhán megegyező.

A budapestinél épebb állapotban fennmaradt esztergomi miseruhán a figurák ugyancsak baldachinos fülkében állnak, itt azonban az architektúra háromkupolás.

Az egy- és háromkupolás liturgikus hímzéseket Ruth Grönwoldt – a késő quattrocento és kora cinquecento velencei festészetét ta­ nulmányozva – velencei vagy velencei hatású munkák­ nak tartja. (Vö.: Ruth Grönwoldt: *Studies in Italian Textiles, 2. Some Groups of Renaissance Orphreys of Venetian Origin*. The Burlington Magazine 107. [1965] 231–240.) Csernyánszky Mária a budaszentlőrinci pálos kolostor 1532-ben készült leltára alapján e miseruha-típus Magyarországon fennmaradt emlékeit *cum cruce veneciana* megjelöléssel dolgozta fel.

A magyar szenteket ábrázoló budapesti és esztergomi miseruhák tehát valószínűleg velencei hatásra Magyarországon készült munkák. A budaszentlőrinci pálos leltár több, magyar szentet ábrázoló miseruhát is felsorol,

s nyilván más kolostorok is birtokában voltak hasonló kazulák, amelyeket hímeztek az itáliai mintákat nyomán a hazai kolostorokban készíthettek.

Csernyánszky Mária felvetette annak lehetőségét, hogy az 1532-es budaszentlőrinci pálos inventárium 36. tétele (*purpurea rubra deaurata, cum cruce veneciana habens imagines sanctorum regum Stephani, Ladislai ac Emerici*) esetleg az Iparművészeti Múzeum magyar szentekét, valamint a pálos rend két patrónusszentjét, Szent Jeromost és Szent Ágostont ábrázoló miseruhájával lenne azonosítható.

Az Iparművészeti Múzeum 1894-ben Löwy Fülöp (?-1902 után) budapesti kereskedőtől vásárolta a miseruhát, amely a korabeli leltárkönyvi bejegyzés szerint a felkai (Velkai, ma Poprád része) plébániatemplomból származik. A 15. században gazdagon felszerelt, Evangélista Szent János tiszteletére szentelt felkai templomból származik az esztergomi Keresztény Múzeum egyik szárnyasoltára is (ld. [itt](#)). A települést 1412-ben Zsigmond király további 12 szepesi várossal együtt elzálogosította a Lengyel Királyságnak, s Felkát ezekkel együtt csak 1772-ben csatolták ismét a Magyar Királysághoz. Ennek alapján valószínűsíthető, hogy a miseruha ezt követően került felkai templomba, amely 1776-ig a szepesi prépostság, majd a Királyi Kamara kegyurasága alá tartozott.

Irodalom

- Szerk.: Farbak Péter: *Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458–1490.* Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 2008. - Nr. 10.22. (László Emőke)
- Szerk.: Pataki Judit: *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 42. (László Emőke)
- Szerk.: Kőszeghy Péter: *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor.* Balassi Kiadó, Budapest, 2003 - 2014.
- Szerk.: Mikó Árpád, Sinkó Katalin: *Történelem - kép. Múlt és művészet kapcsolata Magyarországon.* Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2000. - Nr. II.9. (László Emőke)
- Szerk.: Pataki Judit: *Művészet és Mesterség. CD-ROM.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1999. - textil 35.
- Szerk.: Péter Márta: *Reneszánsz és manierizmus. Az európai iparművészet korszakai.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - Nr. 36. (László Emőke)
- Szerk.: Voit Pál, László Emőke: *Régiségek könyve.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1983. - p. 314., 7. kép
- Szerk.: Miklós Pál: *Középkori miseruhák. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei.* Magyar Helikon, Budapest, 1979. - 329-352. (Szilágyi András)
- Csernyánszky Mária: *Kaseln "cum cruce veneciana".* *Ars Decorativa*, 6. (1979). Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1979. - 11-38., Nr. 2.
- Szerk.: Radocsay Dénes, Farkas Zsuzsanna: *Az európai iparművészet remekei. Száz éves az Iparművészeti Múzeum.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1972. - Nr. 47.
- Szerk.: Voit Pál, Csernyánszky Mária: *Az Iparművészeti Múzeum mesterművei. 1896-1946.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1946. - p. 5.
- előszó: Végh Gyula: *Régi egyházművészet országos kiállítása.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1930. - Nr. 444.
- Szerk.: Csányi Károly: *Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményei - az iparművészet rövid történetével.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1926. - 131.kép

